

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

PROF.DR. ŞÜKRAN ERTÜRK
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ
İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU
ANABİLİM DALI

- **Bireysel Emeklilik Sistemi nedir?**
- Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), bireylerin emeklilik dönemlerinde daha rahat yaşayabilmeleri, gelir elde ettikleri dönemdeki hayat standartlarını emeklilik dönemlerinde de koruyabilmeleri ve ihtiyaç duyacakları ek harcamalarını rahatça karşılayabilmeleri için mevcut kamu sosyal güvenlik sistemlerine tamamlayıcı olarak oluşturulan bir emeklilik sistemi.
- **Kimler bireysel emeklilik sisteminden faydalanabilir?**
- Fiil ehliyetine sahip olan, 18 yaş üzerindeki herkes bireysel emeklilik sistemine katılabilir.

- Sisteme katılmak için şirket ile emeklilik sözleşmesi akdedilir. Emeklilik sözleşmesi; şirket nezdinde bireysel emeklilik hesabı açılması, hesaba katkı payı ödenmesi, ödenen katkı paylarının tercih edilen fonlarda yatırıma yönlendirilmesi ve hesapta biriken paraların hak sahiplerine ödenmesine ilişkin esas ve usuller ile tarafların bu kapsamdaki diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen sözleşmedir. Emeklilik sözleşmesi, katılımcı ile bireysel emeklilik sözleşmesi şeklinde veyahut bir istihdam ilişkisine dayalı olarak veya katılımcı adına bir kuruluş ile grup emeklilik sözleşmesi şeklinde yapılabilir. Emeklilik sözleşmesine ve emeklilik sözleşmesinde bulunacak hususlara ilişkin esas ve usuller Kurulun görüşü alınarak Müsteşarlık tarafından belirlenir.

- **Bireysel emeklilik sistemi güvenli mi?**
- Bireysel emeklilik sisteminde denetim mekanizması son derece sağlam ve güvenlidir.
- Emeklilik şirketlerinin faaliyetleri T.C. Hazine Müsteşarlığı tarafından denetlenir. Şirketlerin yılda en az bir kere bağımsız dış denetim yaptırması zorunlu olduğu gibi, fonların hesap ve işlemleri, üçer aylık dönemler itibariyle bağımsız dış denetime tabidir. Şirketlerin günlük faaliyetleri ise Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM) tarafından elektronik ortamda izlenir.
- Katılımcıların bireysel emeklilik hesapları, emeklilik şirketlerinin mali bünyesinden bağımsız olarak Takasbank nezdinde saklanır. Emeklilik şirketlerinin iflas etmesi durumunda katılımcı Takasbank'ta saklanan birikimini bir diğer emeklilik şirketine aktararak sistemde kalmaya devam edebilir.
- Fon malvarlığı rehnedilemez, portföye ilişkin olarak yapılan işlemler haricinde teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczedilemez ve iflas masasına dahil edilemez. Fonların ve portföy yöneticilerinin faaliyetleri ise Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yılda en az bir kere denetimden geçer.

- **Sistemin Avantajları nelerdir?**
- Bireysel emekliliğin en büyük avantajı; genç yaşlarda çok da farkında olunmayan ileriki yaşların rahat yaşanabilmesini sağlamasıdır. Hiçbir sosyal güvenlik kurumu, emekli olduklarında bireylere şu anki yaşam standartlarına uygun bir hayatı sunamayacaktır. Oysa bireysel emeklilik, kişilerin kendi birikimleri oranında ek bir gelir sağlayarak aynı standartları sürdürebilmesine katkıda bulunur. Aynı zamanda; 1 Ocak 2013'te başlayan BES uygulamalarıyla birlikte, artık daha da avantajlı. Çünkü devlet, tüm bireysel emeklilik katılımcılarına, ödedikleri katkı payının %25'i oranında ek katkı sağlıyor. Örneğin, hesabınıza 200 TL katkı payı yatırarak 50 TL devlet katkısından yararlanabilecek ve 250 TL'lik birikim yapabileceksiniz.

- **Bireysel emeklilik sisteminde kesintiler neler?**

- Bireysel emeklilik mevzuatına göre emeklilik şirketleri, bireysel emeklilik faaliyetlerinin gerektirdiği masraflarını karşılamak amacıyla üç farklı kesinti uygulayabilir. Emeklilik şirketleri yasal limitler dâhilinde bu kesintilerde farklı uygulamalara sahiptir.

- Giriş aidatı ve yönetim gider kesintisi:

- Bireysel emeklilik sistemine girdiğinizde peşin olarak, birikimlerinizi başka şirkete aktardığınızda ya da sistemden ayrıldığınızda ertelenmiş olarak giriş aidatı alınabilir. Aynı şirkette birden fazla sözleşmeniz varsa sadece ilk sözleşmeniz için giriş aidatı tahsil edilebilir.

- Sözleşmenizin ilk 5 yılında yapılan giriş aidatı ve yönetim gider kesintileri toplamı, mevzuatta belirlenen koşullar dahilinde, her yıl için aylık brüt asgari ücretin %8,5'ini aşamayacaktır.

- Emeklilik hakkının kullanılması veya vefat, maluliyet, şirketin tasfiyesi gibi zorunlu nedenlerle ayrılma durumları haricinde, 5 yıllık sözleşme süresi dolmadan şirketten ayrılmanız durumunda, bu maktu tutarın ilgili sözleşmenin 5. yılı sonuna kadar olan süreye karşılık gelen ve ayrılma tarihine kadar şirketçe tahsil edilmemiş olan kısmı, bireysel emeklilik hesabınızdaki birikimden ertelenmiş giriş aidatı şeklinde indirilebilir.

- Ödemeye ara vermeniz durumunda ara verme süreniz boyunca birikiminizden, ara verdiğiniz her tam ay mevzuatta belirlenen oranlarda ek yönetim gider kesintisi alınabilir.

- Sözleşmenizin 5. yılı tamamlandıktan sonra; mevzuatta tanınan istisnalar hariç olmak üzere, ilgili sözleşme kapsamında ara verme kesintisi dahil yönetim gider kesintisi yapılmayacak ve giriş aidatı tahsil edilmeyecektir.

- Sözleşmenizin 6. yılı ve sonrasında, fon toplam gider kesintisi dahil olmak üzere yapılabilecek kesintilerin toplam tutarı için ayrıca üst sınır belirlenmiştir. Bu kapsamda; sözleşmenizin yürürlük tarihinden, sonlanma tarihine kadar yapılacak kesintilerin toplam tutarı, sonlanma tarihinde sözleşme kapsamında varsa Devlet katkısı hesabında bulunan tutar üzerinden yönetmeliğe göre hesaplanacak tutarı geçemeyecektir. Devlet katkısı ile ilişkilendirilen kesintiye ilişkin üst sınır kontrolü 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren uygulanacaktır.

- Fon toplam gider kesintisi:
- Fon net varlık değeri üzerinden hesaplanmak suretiyle fon gruplarına göre üst sınırı farklılaşan oranlarda fon toplam gider kesintisi alınabilir.
- Para piyasası, kıymetli madenler fonlarından azami günlük yüz binde 3 (yıllık yüzde 1,09),
- Kamu, zel sektör, karma borçlanma araçları, standart ve endeks fonlarından azami günlük yüz binde 5,25 (yıllık yüzde 1,91),
- Hisse ve diğer fonlardan azami günlük yüz binde 6,25 (yıllık yüzde 2,28) oranında fon toplam gider kesintisi yapılabilir.
- Sözleşmenizin 6. yılı ve sonrasında Şirket tarafından yapılan fon toplam gider kesintisine ilişkin iade işlemi, 01.01.2021 tarihini müteakip her sözleşme yılı sonunda veya sözleşmenizin sonlandırılması durumunda, sözleşme bazında yıllık olarak yapılacaktır.
- Fon toplam gider kesintisine ilişkin kontrolde, yönetmelikte belirlenen esaslar çerçevesinde sözleşmenizin yılına göre belirlenmiŐ oranlar dâhilinde yapılacak hesaplama neticesinde, bireysel emeklilik hesabınıza veya size iade işlemi yapılır.

- **Bireysel emeklilik sistemine erken yaşıta dahil olursam ne gibi avantajlar elde ederim?**
- Bireysel emeklilik giriş yaşı minimum 18'dir. Bireysel emeklilik sistemine ne kadar erken girer ve sistemde kalarak ne kadar uzun süre katkı payı öderseniz, emeklilik birikiminiz de o kadar yüksek olacaktır.

- EMEKLİ OLMA
- Katılımcı sisteme giriş tarihinden itibaren en az on yıl sistemde bulunmak koşulu ile 56 yaşını tamamladıktan sonra emekli olmaya hak kazanır.
- Bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir program dahilinde ödenmesini, tamamen defaten ödenmesini ya da yapacağı yıllık gelir sigortası çerçevesinde kendisine maaş bağlanmasını talep edebilir.Yıllık gelir sigortasına göre emeklilik maaşı aylık,üçer aylık,altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir.

- **OTOMATİK KATILIM SİSTEMİ**

- 2017 yılı itibariyle hayata geçecek Otomatik Katılım uygulamasıyla bireysel emeklilikte yeni bir dönem yaşanacak.
- **Otomatik Katılım uygulaması 13 milyon kişiyi kapsayacak**
- Otomatik Katılım, 45 yaş altında, özel sektör ve kamu sektöründe çalışan ya da çalışmaya başlayacak kişilerin otomatik olarak Bireysel Emeklilik Sistemi'ne dâhil edildiği bir uygulamadır. Otomatik katılımın 1 Ocak 2017'de hayata geçmesiyle sisteme 13 milyon kişinin katılması ve 10 yıllık dönemde 90 milyar TL'lik tasarruf oluşturulması bekleniyor.
- Bireysel Emeklilik Sistemi'ndeki katılımcı sayısını arttırmaya, tasarruf olgusunun tüm kitleleri kapsamasına ve tabana yayılmasına yönelik olan otomatik katılım; ABD, İngiltere, Yeni Zelanda, İtalya gibi birçok ülkede uygulanıyor. Otomatik katılım ülkemizde de hayata geçtiğinde, kişilere emeklilik döneminde ikinci bir gelir imkânı sunacak, tasarruf açığını azaltırken ekonomiye de uzun vadeli kaynak sağlayıp dalgalanmaların önlenmesine önemli katkılarda bulunacak.

- **Otomatik Katılımın Avantajları**

- Otomatik Katılım uygulamasında, her çalışan prime esas kazancının minimum %3'ü kadar birikim yapacaktır. %25 devlet katkısının yanı sıra birikim yapmaları için bir defaya mahsus ek 1.000TL'ye de hak kazanacaklardır.

Çalışanlar, işveren tarafından bireysel emeklilik planına dahil edilecektir. İşverenin ise çalışmak istediği Bireysel Emeklilik şirketini seçmesi gerekmektedir.

- **Otomatik Katılımın Sistemine Kimler Dahil?**
- Türk vatandaşı veya 29/5/2009 tarihli 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28'inci maddesi kapsamında olup, 45 yaşını doldurmamış olanlardan 31 Mayıs 2016 tarihli 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının a ve c bentlerine göre çalışmaya başlayanlar, işverenin bu Kanun hükümlerine göre düzenlediği bir emeklilik sözleşmesiyle emeklilik planına dahil edilmektedir.

- Çalışan katkı payı, çalışanın 5510 sayılı Kanununun 80 inci maddesi çerçevesinde belirlenen prime esas kazancının yüzde üçüne karşılık gelen tutardır. Bu oranı iki katına kadar artırmaya, yüzde bire kadar azaltmaya veya katkı payına maktu limit getirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu tutar, en geç çalışanın ücretinin ödeme gününü takip eden iş günü içerisinde, bu Kanun hükümleri uyarınca işveren tarafından şirkete aktarılır. İşveren bu madde uyarınca katkı payını zamanında şirkete aktarmaz veya geç aktarırsa çalışanın 5 inci maddedeki hesaplama yöntemi uyarınca varsa birikiminde oluşan parasal kaybindan sorumludur. Çalışan, otomatik katılıma ilişkin emeklilik sözleşmesinde belirlenen tutardan daha yüksek bir tutarda kesinti yapılmasını işverenden talep edebilir.

- **BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ (OTOMATİK KATILIM SİSTEMİ) ZORUNLU MU?**
- Bireysel emeklilik sistemi cayma hakkı olması sebebiyle tam olarak zorunlu değildir. Çalışan, emeklilik planına dâhil olduğunun kendisine bildirildiği tarihi müteakip **iki ay** içinde sözleşmeden cayabilir.

- Çalışanın cayma hakkını kullanmaması halinde, cayma hakkının dolduğu ayı takip eden hesap döneminde, sisteme girişte bir defaya mahsus olmak üzere 1000 TL tutarında devlet katkısı yapılır
- Emeklilik hakkının kullanılması halinde, bireysel emeklilik hesabında bulunan birikimini en az on yıl süreli yıllık gelir sigortası sözleşmesi kapsamında almayı tercih eden çalışana, birikimin %5 karşılığı ek devlet katkısı olarak ödenir.

- **CAYMA HAKKIYLA ÇALIŞANA PARA İADESİ YAPILIYOR MU?**
- Cayma halinde ödenen katkı payları, varsa hesabında bulunan yatırım gelirleri ile birlikte **10 iş günü** içinde çalışana iade ediliyor.

- **ÇALIŞAN ARA VERİLMESİNİ TALEP EDEBİLİR Mİ?**
- * Şirket cayma süresince ödenen katkı paylarının değer kaybetmemesini sağlayacak şekilde fon yönetiminden sorumludur. Cayma hakkını kullanmayan çalışan Müsteşarlıkça belirlenen hallerde katkı payı ödemesine ara verilmesini talep edebilir.

- Çalışan katkı payı ödemeye ara vermeyi talep edebilir. Bu talep, talep tarihinden itibaren azami 3 aylık süre için yapılabilir. Bu sürenin bitiminden önce veya bitimini müteakip tekrar ara verme talebinde bulunması mümkündür. Çalışanın ara verme talebini iletmesi üzerine çalışana ödenen ücretten kesinti yapılamaz. Çalışan ara verme talebini en geç ücret ödeme gününden üç işgünü öncesine kadar iletir. Bu tarihten sonra iletilen talepler ancak bir sonraki aya ilişkin ücret ödemesinden itibaren dikkate alınır.

- Çalışan emeklilik hakkını kullanarak sistemden ayrılmayı talep ederse, açılan tüm sözleşmeleri birleştirme işlemine tabi tutulur.Çalışanın aynı veya farklı şirketlerde kurulan birden fazla sözleşmesi bulunması halinde, çalışanın sisteme giriş tarihi, yürürlükte bulunan bu sözleşmeler kapsamında dahil olunan planlar arasından en eski plan giriş tarihi dikkate alınarak belirlenir.Bu durumda çalışanın bu kapsamdaki tüm sözleşmelerden emekliliğe hak kazanması için en az birinden bu hakkı kazanması ve hesaplarını birleştirmesi gerekir.

- **SİSTEMDE OLAN ÇALIŞAN İŞYERİNİ DEĞİŞTİRİRSE NE OLUR?**

* Çalışanın işyerinin değişmesi halinde, yeni işyerinde bu madde kapsamında bir emeklilik planı var ise çalışanın birikimi ve sistemde kazandığı emekliliğe esas süresi yeni işyerindeki emeklilik sözleşmesine aktarılır. Yeni işyerinde emeklilik planının bulunmaması hâlinde çalışan, talep ederse önceki işyerinde düzenlenmiş sözleşme kapsamında katkı payı ödemeye devam edebilir, talep etmezse bu madde kapsamındaki emeklilik sözleşmesi sonlandırılır. Çalışan bu yöndeki talebini, işyeri değişikliğini izleyen ayın sonuna kadar şirkete bildirmek zorundadır.

ÇALIŞANIN İŞİNDEN AYRILMASI

- Çalışma ilişkisi sona eren çalışan, Müsteşarlıkça belirlenen usul ve esaslar dahilinde olmak üzere en az ilgili takvim yılının ilk altı ayında uygulanacak asgari brüt ücretin yüzde üçü oranında katkı payı ödemeye devam edebilir.Çalışan katkı payı ödemeye devam etmeyi talep etmezse ilgili emeklilik sözleşmesinden ayrılma işlemi gerçekleştirilir.Çalışan katkı payı ödemeye yönelik talebini, işten ayrılma tarihini izleyen ayın sonuna kadar şirkete bildirmek zorundadır.

- **YASADA BELİRLENENDEN AZ YA DA FAZLA ÖDEME YAPILABİLİR Mİ?**

* Çalışan katkı payı, çalışanın 5510 sayılı Kanununun 80'inci maddesi çerçevesinde belirlenen prime esas kazancının yüzde 3'üne karşılık gelen tutardır. Bu oranı 2 katına kadar artırmaya, yüzde 1'e kadar azaltmaya veya katkı payına maktu limit getirmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

SÖZ KONUSU TUTAR NE ZAMAN ÖDENİR?

* Tutar en geç çalışanın ücretinin ödeme gününü takip eden işgünü, bu Kanun hükümleri uyarınca işveren tarafından şirkete aktarılır.

- **ÖDEMEDEKİ GECİKME SONUCU NE OLUR?**
- İşveren bu madde uyarınca katkı payını zamanında şirkete aktarmaz veya geç aktarırsa çalışanın 5'inci maddedeki hesaplama yöntemi uyarınca varsa birikiminde oluşan parasal kaybindan sorumludur.
- **OTOMATİK KATILIM SİSTEMİNE DAHİL OLAN BİR KİŞİ NE ZAMAN EMEKLİ OLABİLİR?**

* Bireysel emeklilik sistemindeki şartlar otomatik katılım için de geçerli sayılıyor. Sistem içinde 10 yıl boyunca kalan bir kişi 56 yaş koşulu sağladığında emekliliğe hak kazanıyor. Bu durumda hem kendi sistemindeki birikimlerini, getirilerini ve devletin yaptığı katkıları alabiliyor.

- **DEVLET KATKISI NE KADAR SAĞLANACAK?**
- * Bireysel emeklilik sisteminden farklı olarak her sisteme girişte bir defaya mahsus olmak ve 4632 sayılı Kanununun ek 1'inci maddesi hükmündeki hak kazanma (burada kast edilen devlet katkısına hak kazanmadır ve işveren tarafından ödenenler hariç katılımcı adına bireysel emeklilik hesabına ödenen katkı paylarının %25 karşılık gelen tutardır) ve ödeme koşullarına tabi olmak kaydıyla 1.000 TL tutarında ve emeklilik halinde en az 10 yıllık, yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapılması halinde birikimin yüzde 5'i karşılığında ek Devlet katkısı sağlanması düzenleniyor.
- * Bilindiği üzere, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren işverenler tarafından ödenenler hariç olmak üzere katılımcılar tarafından bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı paylarının yüzde 25'ine karşılık gelen tutarlar Devlet katkısı olarak hesaplanıyor. Söz konusu bu tutarlar katılımcıların bireysel emeklilik hesabına bağlı olarak açılan Devlet katkısı hesaplarına ödeniyor. Söz konusu teşvikin sağlanmasında bütçe verimliliğini teminen 4632 sayılı Kanun kapsamındaki Devlet katkısının, ilgililerin hesaben takip edebilmesini sağlayacak şekilde taahhüt olarak hesaplanmasına ve taahhüt edilen tutarların ödenmesine karar vermeye ve mevcut katılımcıların Devlet katkılarının değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanın yetkili olduğu hususu düzenleniyor.

- **SİSTEMDEN ERKEN ÇIKAN BİRİ KENDİ BİRİKİMLERİNİ ALABİLİR Mİ?**

* Çalışan maaşlarının kesilen tutarlarını ve bu tutarların getirisini alabilir.

- **YÜKSEK KESİNTİ TALEP EDİLEBİLİR Mİ?**

* Çalışan otomatik katılıma ilişkin emeklilik sözleşmesinde belirlenen tutardan daha yüksek bir tutarda kesinti yapılmasını işverenden talep edebilir.

DEVLET KATKISININ TAMAMI SİSTEMDEN ÇIKILSA DA ALINACAK MI?

* Sistemden ilk 3 yıl içinde çıkarsanız kesinlikle devlet katkısı alamıyorsunuz.

HANGİ ŞARTLARDA DEVLET KATKISI ALINABİLİR?

* 3 ila 6 yıl arasında çıkanlar devlet katkısındaki birikimlerinin yüzde 15'ini, 6 ila 10 yıl arasında çıkanlar yüzde 35'ini, 10 yılı tamamlayanlar yüzde 60'ını alabiliyor.

- **OTOMATİK KATILIM İÇİN İŞVEREN KATKI YAPACAK MI?**

* Sistemde işverenin herhangi bir katkısı söz konusu olmayacak.

- **SİSTEME BİREYSEL DAHİL OLMAK MÜMKÜN MÜ?**

Kişiler çalıştıkları işyeri tarafından sisteme dahil edilecek. Yani bireysel olarak böyle bir şeye dahil olmak mümkün değil.

BİREYSEL EMEKLİLİK PLANI ÇALIŞAN TARAFINDAN SEÇİLİR Mİ?

İşveren, hangi emeklilik şirketi ile anlaşmışsa ve hangi emeklilik planını seçmişse, çalışan bu plana girebilecek.

- Çalışanın bu madde kapsamında cayma hakkını kullanmaması hâlinde, sisteme girişte bir defaya mahsus olmak üzere, ek 1 inci maddedeki Devlet katkısı hak etme ve ödeme koşuluna tabi olmak kaydıyla, bin Türk lirası tutarında ilave Devlet katkısı sağlanır. Bakanlar Kurulu, bu tutarı yarısına kadar artırmaya veya yarısına kadar azaltmaya yetkilidir.

- OTOMATİK KATILIM SİSTEMİNE KADEMELİ GEÇİŞ ÖNGÖRÜLMÜŞTÜR.

Düzenlemeye göre ilk aşamada bin ve üzeri çalışanı olan özel sektör 1 Ocak 2017'de, memurlar (genel ve özel bütçeli idareler) ve 250-1000 çalışanı bulunan özel sektör 1 Nisan 2017'de sisteme geçecek.

100 ile 249 çalışanı olan özel sektör, 1 Temmuz 2017'de, mahalli idareler ve KİT'ler ise 1 Ocak 2018'den itibaren sisteme dahil olacak.

Öte yandan özel sektörde faaliyet gösteren, 10-49 çalışanı olanlar işverenler aracılığıyla 1 Temmuz 2018'den itibaren, 5-9 çalışanı olanlar da 1 Ocak 2019'dan itibaren sisteme girebilecek. Bu şekilde mevcut durumda 14 milyonun üzerinde çalışmamız sisteme dahil olacak.